

J. VÍCTOR GAY

Can Ros de les Olives

Fotos: Jordi S. Carrera

E

ls afeccionats als mots encreuats de ben segur s'hauran trobat amb aquella qüestió: «Objecte militar» que només té tres lletres.

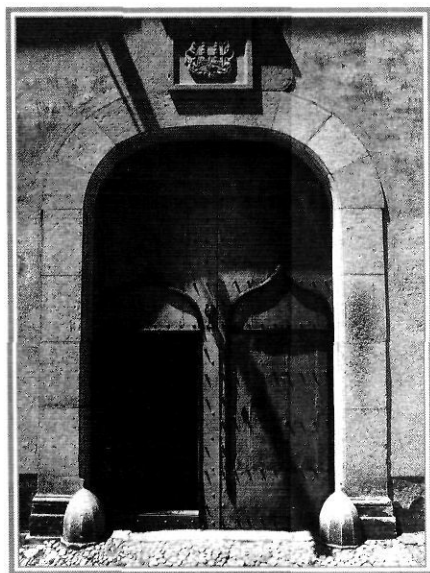
La resposta exacta és: «Ros». Efectivament el «Ros» militar és un capell que a mitjan segle XIX va dibuixar, avui en diríem dissenyar, el general Ros de Olano i que, actualment, s'ha incorporat als uniformes de desfilada de la Guàrdia Reial i al dels cadets de l'Acadèmia General Militar de Saragossa. El que possiblement la majoria dels lectors no saben és que aquest general Ros de Olano és de fondes arrels gironines. Concretament del mas Ros de les Olives, terme municipal de Garrigoles.

En primer lloc caldria situar, geogràficament, aquesta casa del nostre protagonista i d'altres. Josep Pla va definir un tema en què totes les opinions són acceptables: que les comarques de Girona eren senzillament: la Cerdanya, el Ripollès, la

Garrotxa, l'Empordà i la Selva. És a dir que només un Empordà, i evidenciava inexistents el Gironès i el Pla de l'Estany. Fins i tot havia dit (que sapiguem no pas escrit) que l'Empordà començava, exactament, en els Quatre Cantons de Girona i que, naturalment, el territori de la comarca de Banyoles no era altra cosa que el Terraprim de l'Empordà.

Si deixem de banda aquesta matèria sempre opinable, el terme de Garrigoles correspondria també a aquest terraprim empordanès, que, segons Joaquim de Camps i Arboix, en el seu apreciable llibre *Les cases pairals catalanes* (Editorial Destino, Barcelona 1965), «comprèn una relativament petita extensió territorial ondulada, amb terrasses asprívoles i pujols poblats de pinedes, que li donen l'encís en atenuar la grisor de les campsasses desnivellades». Efectivament, els corriols en forma de petites carreteres asfaltades que ens menen a les Olives, ens permeten, tot fent atenció als

CASES AMB PROTAGONISTA

encreuaments de la ruta per no perdre el destí (Sant Jordi Desvalls, Colomers, Verges, tot plegat un bon embolic), gaudir d'aquest espai amable que, en el moment primaveral en què ho fem, és d'un verd aclaparador i dominant.

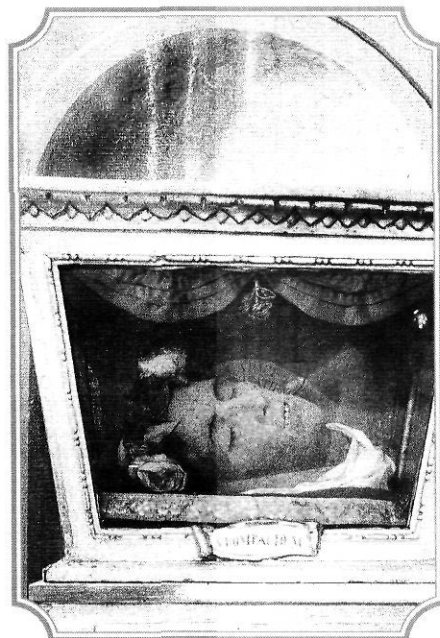
Can Ros de les Olives correspon a una singular casa de les nostres comarques i a una singular nissaga. Garrigoles, el seu municipi, amb prou feines té un centenar de ciutadans amb dret a vot i les Olives és un agregat d'aquest petit municipi que correspon al partit judicial de Girona, malgrat que la seva geografia sigui més empordanesa que gironina. Però, existeix el Gironès? O la ciutat de Girona és el resultat d'un fet urbà? Deixem aquest tema que no és el que correspon a aquest viatge, que culmina amb la presència dominant del casal dels Ros.

Un edifici noble i imponent

El senyor Fernando de Viader, de Parets d'Empordà, una de les personalitats més emblemàtiques de les nostres comarques, que en la nostra modesta opinió supera amb escreix el model dels «gentleman farmers» britànics, s'ha dedicat a treballar els arbres genealògics de les grans famílies del seu territori més immediat.

També ho ha fet amb la dels Ros de les Olives. I el primer que ens diu és que les seves arrels són a Sant Jordi Desvalls.

Dades documentades corresponents al segle XIV, però podem recular tres segles sempre seguint el llinatge dels Ros, «sens haver may faltat fills o filles en dita casa per a

continuar en ella la successió». La data del 1350, en la qual Bernat Ros apareix com a senyor útil del mas Ros, pot ser un bon moment per encetar aquesta llarga llista que ens portarà fins a l'actual propietari del mas Ros, Joaquim de Ros i Casademont, que ja veu garantit el futur de la propietat amb els seus tres fills: Josep, Maria i Salvador.

Una casa bastida de cop

Un dels elements més sorprenents d'aquesta casa, després en veurem alguns dels seus protagonistes, és el seu procés arquitectònic. Moltes de les edificacions pairals de la ruralia gironina, a qualsevol comarca, s'han edificat en el decurs dels anys, de les generacions que les han rebut.

Millores, adaptacions a les necessitats de cada moment, incorporacions de nous elements, segons les activitats econòmiques que es portaven a terme en cada situació. Can Ros es va bastir tota alhora. De soca-rel. Aquest fet arquitectònic permet al visitant saber quin era el concepte exacte de casa pairal en què l'autosuficiència econòmica era l'objectiu bàsic de la seva singular activitat.

Naturalment calia que al seu entorn les propietats fossin suficients per atendre les demandes de consum de la família i del servei, quasi sempre nombrós i actiu: minyones, mossos, hortalsans, pastors, personal del ram de pagès, cellerers, etc.

A les Olives es feien el vi, el pa, l'oli, les verdures, l'aviram i la carn. Els productes que no es podien conrear a les

seves terres, per exemple el peix, eren bescanviats pels sobrers de la casa.

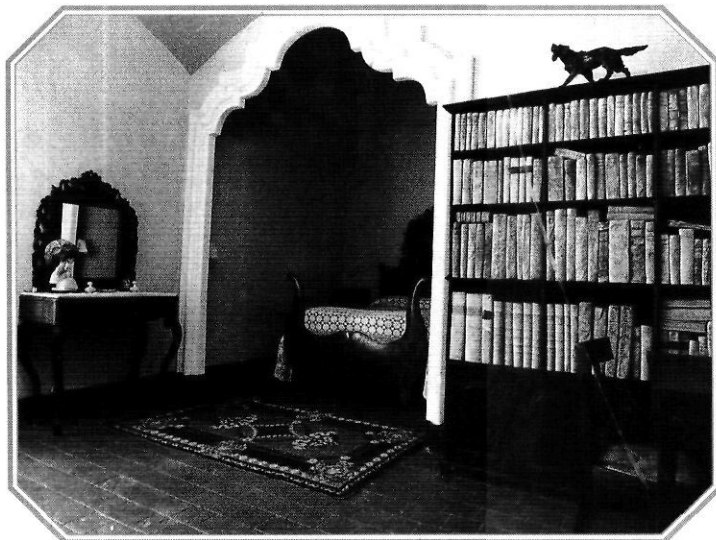
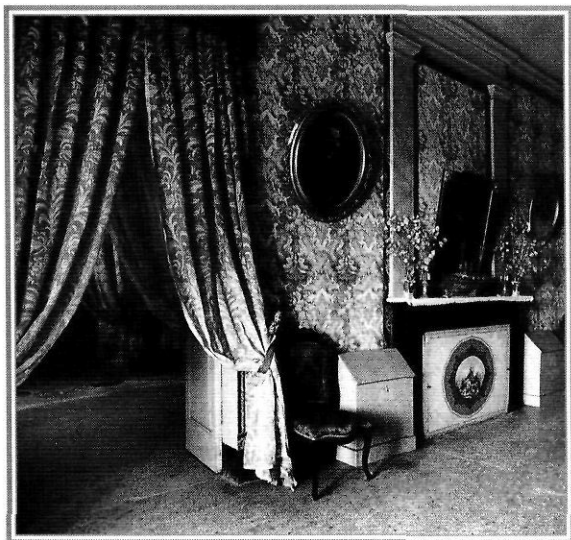
L'oli d'oliva, segons sembla excel·lent, era moneda suficient per atendre aquestes necessitats derivades de la millora i varietat de la dieta.

Aquesta situació es pot seguir perfectament arreu de la casa. Especialment es descobreix en la planta soterrània. És el lloc de la premsa del vi i el seu celler (ens recorda una activitat temporal com seria una destil·leria); el trull; les corts, encara actives en gran part; mentre que les altres «seccions» resten en silenci. També són freds els forns de pa, i l'hort avui és per al subministrament dels cinc membres de la família Ros, que viuen habitualment en aquest imponent casal.

Alguns protagonistes

L'esmentat general Antonio Ros de Olano, inventor del capell amb les plomes que el coronen, era el fill del «marino», que encara conserva a la casa de les Olives la seva cambra, amb testimonis i estris de la seva vocació marítima. Aquest «marino», en ser destinat a Veneçuela, va veure néixer el seu fill en aquella colònia americana, ja a les acaballes de l'imperi continental espanyol.

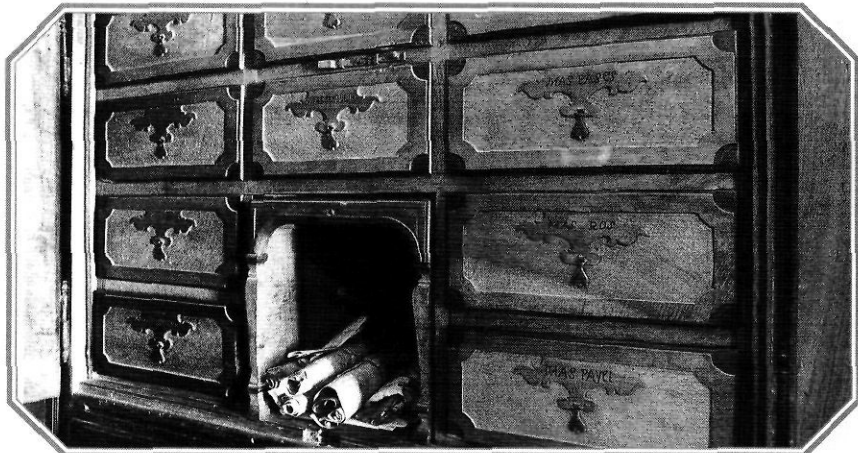
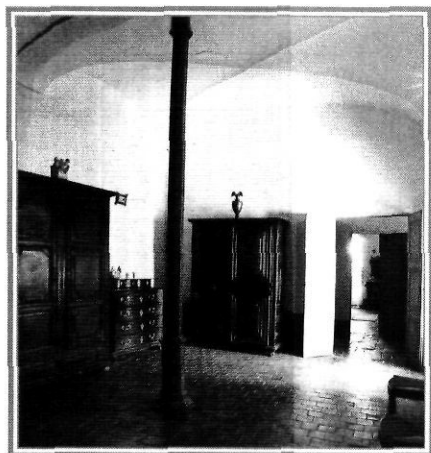
Una vegada l'Antonio va escollir la carrera de les armes, va participar en la campanya d'Àfrica de 1860, en la qual els catalans vam tenir un paper notable; el general Prim en seria el nom més reconegut. Antonio Ros de Olano va ascendir fins al segon grau màxim de l'exèrcit, és

a dir, tinent general. Malgrat que la seva carrera es va desenvolupar lluny del Terraprim empordanès, no va oblidar mai les seves arrels. Es tracta d'una figura relativament poc estudiada, malgrat que fa uns anys es van publicar tesis doctorals a l'entorn de la seva activitat, en el centenari de la seva mort.

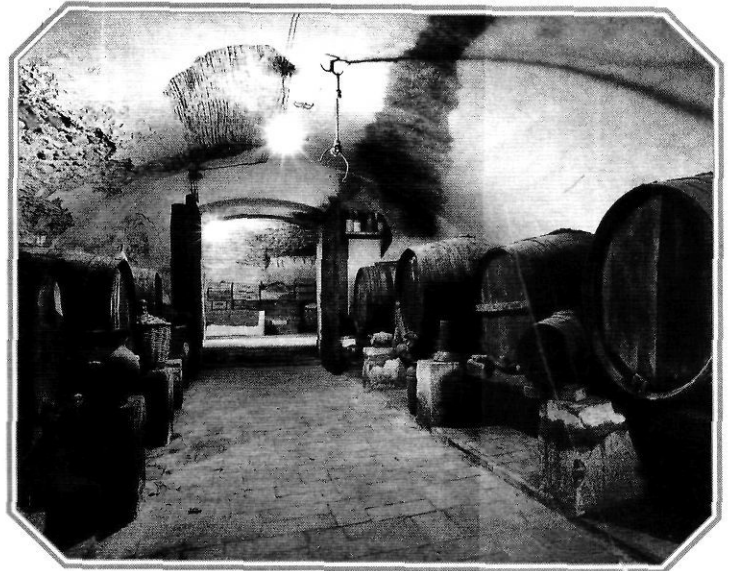
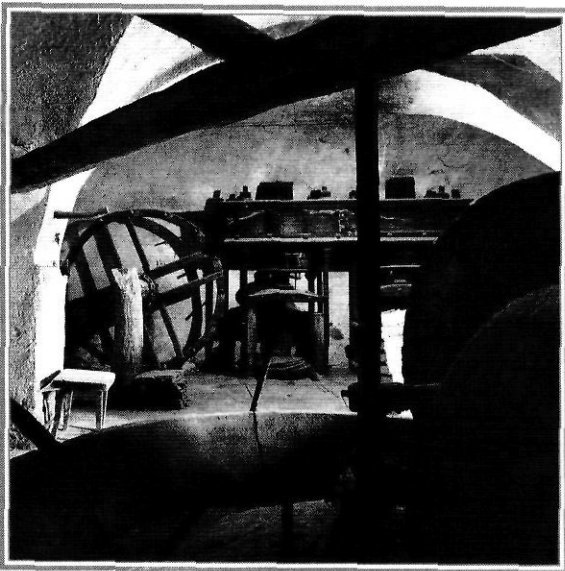
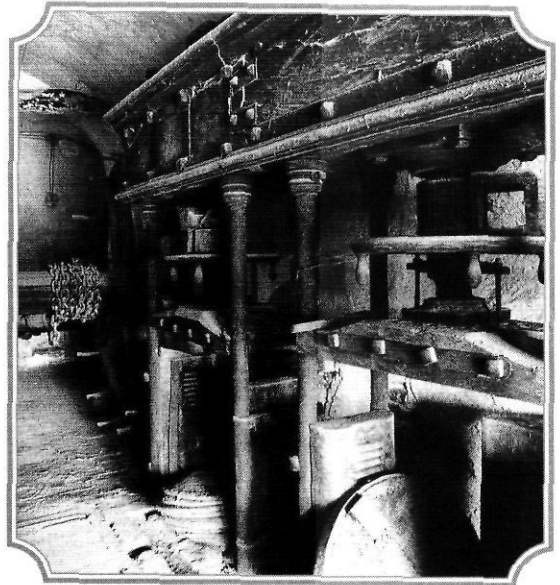
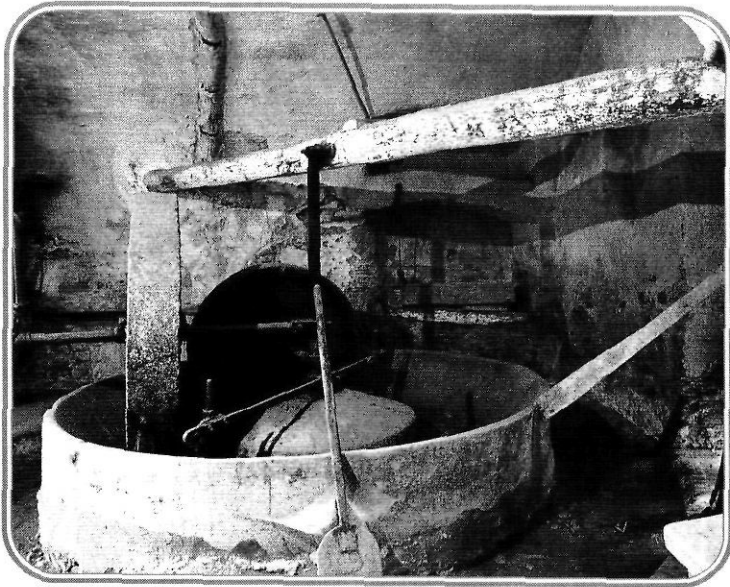
La fidelitat dels hereus de la família Ros a la seva casa pairal ha estat exemplar, malgrat que no sempre ha estat fàcil el seu conreu. Tampoc s'ha d'oblidar que, almenys tres vegades que en tinguem notícia, en els darrers tres segles (una dotzena de generacions) la successió fou continuada tres vegades per les filles que, segons el dret català, podien transmetre el seu cognom, com a primer, als seus fills barons.

Un protagonista recent procedent del mas Ros va ser el malaguanyat Josep de Ros i de Nouvilas, que va ser diputat provincial els anys 1967 a 1974, en representació del partit judicial de Girona al qual pertany les Olives. Al marge de la seva gestió comarcal, especialment en els àmbits de l'agricultura i la sanitat, en les competències corresponents a la corporació, va ser un dels promotors de la Cooperativa Costa Brava, que té la seu al terme d'Ullà i que va ser un element que va dinamitzar el sector agrícola de l'Empordà i concretament la producció de fruita. També va promoure la Caixa Rural de Girona, que després de la mort de Josep de Ros, víctima d'un accident de carretera, va quedar integrada per una caixa d'estalvis forastera. Aquesta entitat cooperativa podia haver estat clau en el

desenvolupament del sector agrícola i ramader de les nostres comarques. La sobtada desaparició del senyor Josep de Ros va privar a agricultors i ramaders de les nostres comarques d'un puntal bàsic i d'una de les personalitats amb més encertada visió de futur per al sector. Igualment cal dir que va ser una persona de gran generositat per als seus veïns de les Olives, que sempre van tenir en ell un suport important per a tota mena de projectes i activitats de tot tipus: urbanístics, de promoció cultural i social, de desenvolupament econòmic, etc. A la Diputació, hi va deixar una petjada de cordialitat i de bona feina. Va potenciar, especialment, la modernització de l'Hospital de Santa Caterina, que pocs anys després es podria integrar en la xarxa d'establiments sanitaris de la Generalitat amb perfecta normalitat.

Com hem assenyalat, el senyor Josep de Ros aplegava en el seu segon cognom, el de Nouvilas, una altra nissaga que correspon a una tradició liberal, que ens portarà fins al general Nouvilas, que patiria una sensible derrota en el decurs de la tercera guerra carlina. A Castellfollit de la Roca, on era esperat per les forces del general Savalls, aquest militar que no havia conegut cap acadèmia, fill de la Pera i que alguns han qualificat de pintoresc, certament es corresponia més a un personatge popular i amb pocs coneixements de la tàctica i l'estratègia, però coneixia la seva gent i els territoris en què es movia. Els Nouvilas són igualment empordanesos i, per tant, en aquella generació s'aplegaren dues nissagues amb arrels a les pairalies d'aquesta comarca. Si els Ros tenien una clara tendència vers el conservadorisme, que es referma en

l'etapa final del segle XIX, els Nouvilas sembla que eren lleials a la dinastia borbònica i puntals d'aquest liberalisme oposat al carlisme que, de tota manera, es presentava com a respectuós i fidel als furs del nostre país. En l'àmbit gironí, empordanès, es va repetir el fet viscut per la mateixa família reial espanyola, que, *finalment*, ha unit en el seu actual titular les dues branques dinàstiques més enfrontades en el decurs del darrer segle, almenys en tres confrontacions civils.

El mas Ros avui

Joaquim de Ros i Casademont és enginyer agrònom. Va estudiar a Madrid, però va saber retornar a les Olives. Tot un repte. L'economia pagesa suposa, actualment, un

gran esforç, una gran dosi de fidelitat a la terra, als avantpassats, sense oblidar que calen inversions, esforços, recerca, estudis i moltes coses més per fer rendibles explotacions que, si fa un segle eren suficients per mantenir moltes famílies, avui poden no ser del tot rendibles en relació amb aquesta vocació que demanen.

Can Ros de les Olives es presenta com un bastió de la ruralia més autèntica de les nostres comarques. Manté una dignitat que també és el resultat d'aquest treball amorós dels actuals propietaris que han recuperat mobles, n'han mantingut d'altres, han conservat testimonis i detalls estimats, com pot ser el conjunt de l'oratori, els espais del jardí o els equipaments del trull o la premsa del vi, que saben que romandran en silenci, però que no s'han desba-

El general Antoni Ros de Olano, introductor a l'exèrcit espanyol del capell que porta el nom de "ros" en honor seu.

llestat. El saló, amb una superfície en què es podrien fer tres o quatre habitatges de ciutat, encara conserva l'equipament de gas que també es feia a la casa abans de l'arribada del subministrament elèctric. Les cambres són nombroses, ens hem perdut en el recompte, des de la del bisbe, que no hi podia mancar, fins a la del frare o la de l'avi. Generacions i personatges que sabien que es podien acollir a can Ros de les Olives. L'escut familiar presideix l'entrada sòbria i senyora com també el tenim al damunt del piano on la Maria de Ros, la més jove de les noies de tantes i tantes generacions, assaja arpegis i escales. També sentim com el ramat surt de les corts properes per anar a pastura, mentre en Josep de Ros ens mostra el seu petit hort on experimenta amb noves varietats de plantes mai vistes en aquests indrets. Possiblement sigui la garantia que se seguirà en l'activitat de sempre, de tota la vida, i tal volta en ell tenim un futur protagonista d'aquesta sèrie.

Si tornem al llibre de Camps i Arboix ens diu, referint-se al pare de l'actual propietari, un dels protagonistes d'aquest escrit, el repetit senyor Josep de Ros i de Nouvilas, que explota la propietat «seguint una norma de bon seny». Aquesta situació, segons l'autor, és el resultat «del seu sojorn a la finca». Per tant cal conside-

rar que aquesta decisió, no sempre fàcil, ens garanteix que l'esdevenidor immediat de les Olives estigui garantit. Per la seva sala immensa i envoltada d'ombres, tal volta, en el silenci d'una tarda d'estiu, veiem fugaç el pas del general Ros de Olano, naturalment amb el seu capell recuperat, o la discreció del frare que recull els pergamins, amorosament guardats en un moble singular, i fins i tot en una finestra el «marino» de Ros, amb el seu sextant cercant la posició dels estels, pel damunt d'aquest terraprim envoltat de cereals. Més autèntics seran, de tota manera, els sons del ramat que retorna i del tractor que llaura al costat del flamant embassament d'aigua que en garanteix el reg. Ja no sentirem l'arribada dels pescadors de l'Escala que venien a oferir el peix a canvi de l'oli perfecte presat en el trull en repòs permanent, ni els lladrucs dels gossos de l'amo, recordat pel marquès de Camps, en el seu llibre *Del meu sarró*, com un dels grans afeccionats a la cacera que tenia l'estol de perdiguers més notable d'aquella part del país. La realitat s'imposa i esperem que el seny i la professionalitat del propietari del mas Ros ens el conservi pels dies venidors.

J. Víctor Gay